

PLAN INTERNATIONAL

MYRSKYVAROITUS:

Ilmastokriisi vaarantaa tyttöjen oikeudet

Ilmastokriisin vaikutukset tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin

Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet Suomen ulkopolitiikassa, OSA 2

Sisällysluettelo

1. Johdanto 1

2. Ilmastokriisin keskeisimmät vaikutukset seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja oikeuksiin 4

2.1. Perusrakenteet pettävät ensin: seksuaali- ja lisääntymisterveyden palveluiden romahdus 4

2.2. Sukupuolistunut väkivalta lisääntyy 4

2.3. Lapsiavioliittojen riski kasvaa 6

2.4. Tyttöjen kohtaamat riskit eroavat toisistaan 6

2.5. Ilmastokriisin vaikutusten yhteenveto 6

3. Ratkaisut: Tie ulos kriisistä 7

3.1. Miten vastaamme tyttöjen kohtaamaan kriisin 7

3.2. Suositukset Suomen kansainväliseen ilmastopolitiikkaan 7

Lähdeluettelo 11

Loppuviitteet 12

Julkaisija: Plan International Suomi. 2026

Teksti: State of the world's girls 2026. Change her Forecast: How the climate crisis fuels sexual violence, child marriage and unintended pregnancy, and limits girls' futures. Plan International Suomi: **Ines Nyman** ja **Niina Ratilainen**. Taitto: **Tuija Sorsa**.

Valokuvat: Plan International. Julkaisija: Plan International Suomi. 2026.

Tuettu Suomen kehitysyhteistyövaroin

Alkusanat

Ilmastokriisi vaarantaa miljoonien tyttöjen ja nuorten naisten oikeuksien toteutumisen maailmanlaajuisesti. Lisääntyvät ja voimistuvat luonnonkatastrofit ja sään ääri-ilmiöt riistävät miljoonilta ihmisiltä kodin, toimeentulon ja perusturvan. Tulvat, myrskyt ja äärimmäinen kuivuus sulkevat kouluja, romahduttavat terveyspalveluita, lisäävät köyhyyttä ja pakottavat yhteisöjä jättämään kotinsa. Palveluiden ja yhteisöjen turvarakenteiden romahdus lisää tyttöjen riskiä joutua lapsiavioliittoon tai sukupuolistuneen väkivallan kohteeksi.

Ilmastokriisin etulinjassa elävät tytöt ja nuoret naiset ovat vähiten vastuussa planetaarisesta monikriisistä, mutta kärsivät sen raskaimmat seuraukset.

Ilmastokriisin etulinjassa elävät tytöt ja nuoret naiset ovat vähiten vastuussa planetaarisesta monikriisistä, mutta kärsivät sen raskaimmat seuraukset. Yhdeksän kymmenestä Plan Internationalin tutkimukseen osallistuneesta tytöstä arvioi ilmastonmuutoksen aiheuttamien luonnonkatastrofien olevan vakava uhka perheensä toimeentulolle, terveydelle ja vakaudelle.

Samaan aikaan tyttöihin ja nuoriin naisiin kohdistuu yhä suurempia uhkia eri suunnista. Rajut leikkaukset kehitysyhteistyöstä ja tasa-arvoa vastustavan ajattelun vahvistuminen maailmanlaajuisesti muodostavat hengenvaarallisen yhdistelmän, joka on pysäytettävä.

Tänään tyttöjen ja nuorten naisten viesti on kiireellisempi kuin koskaan. Maailma on juuri kokenut kaikkien aikojen kuumimman vuosikymmenen, ja YK:n ympäristöohjelma UNEP on arvioinut, että maapallon lämpeneminen ylittää 1,5 astetta[1].

Tyttöjen ja nuorten naisten tulevaisuuden muuttaminen vaatii enemmän kuin vain reagointia kriiseihin. Seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelujen saatavuuden varmistaminen, keskeytymättömän koulutuksen turvaaminen, lapsiavioliittojen ja sukupuolistuneen väkivallan ehkäiseminen sekä tyttöjen ja nuorten naisten osallistaminen ilmastotoimien suunnitteluun ovat keskeistä varautumista ilmastokriisiin.

Tyttöjä ei voida enää kohdella ilmastotoimien sivujuonteena. Heillä on oltava aito mahdollisuus osallistua omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon, ja heidän oikeutensa ja tarpeensa on huomioitava kansainvälisessä ilmastopolitiikassa ja -rahoituksessa alusta alkaen.

Anna Könönen

vs. pääsihteeri

Plan International Suomi

1. Johdanto

Ilmastonmuutoksen vaikutukset osuvat raskaasti juuri tyttöjen ja nuorten naisten seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin[2]. Tästä huolimatta ilmastokriisiä ja tyttöjen ja nuorten naisten oikeuksia tarkastellaan yhä kansainvälisessä ilmastopolitiikassa toisistaan erillisinä aiheina. Ilmastokriisi heikentää tyttöjen ja nuorten naisten seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia (SRHR)[3]. Terveyspalvelujen saatavuus ja oikeuksien toteutuminen on tyttöjen hyvinvoinnin, turvan, mahdollisuuksien ja autonomian kannalta korvaamattoman tärkeää. SRHR kiteytyy itsemääräämisoikeuteen omaan kehoon liittyvissä asioissa sekä oikeuteen riittäviin seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluihin, mukaan lukien tietoon. Seksuaali- ja lisääntymisoikeudet ovat jokaiselle kuuluvia ihmisoikeuksia[4].

SRHR:n merkitys on paljon fyysistä hyvinvointia ja terveyttä laajempi. Hyvät terveyspalvelut ja tiedon saatavuus ovat avain oman kehon ymmärtämiseen ja kykyyn rakentaa terveitä ihmissuhteita. Ne myös auttavat välttämään hyväksikäyttöä tai pakottamista seksuaaliseen kanssakäymiseen. SRHR:n toteutuminen rakentaa tytöille ja nuorille naisille tulevaisuutta, jossa heillä on aidosti mahdollisuus tehdä omaa elämäänsä koskevia valintoja ja päättää itse sen suunnasta.

Tämä selvitys jatkaa Planin julkaisusarjaa, joka käsittelee Suomen SRHR-ulkopolitiikkaa eri näkökulmista[5]. Selvitys nostaa esiin ilmastokriisin vaikutuksia tyttöjen ja nuorten naisten seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin ja tarkastelee, miten tyttöjen ja nuorten naisten oikeudet toteutuvat planetaarisen monikriisin keskellä. Selvitys tarjoaa konkreettisia suosituksia päättäjille ja kertoo, miten Suomen on ilmastoulkopolitiikassaan vastattava tyttöjen ja nuorten naisten kohtaamaan kriisiin.

Selvitys perustuu Plan Internationalin globaaliin suurtutkimukseen[6], joka tarkastelee ilmastokriisin vaikutuksia tyttöjen ja nuorten naisten seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja -oikeuksiin. Keskeiset tutkimustulokset perustuvat yhteensä 52 maata ja kolme vuosikymmentä kattava analyysiin, sekä tyttöjen ja nuorten naisten omiin kokemuksiin Bangladeshissa, Keniassa, Perussa, Senegalissa ja Zimbabwessa. Laajan monimenetelmällisen tutkimuksen tulokset puhuvat puolestaan ja osoittavat, miten ilmastokriisi rajoittaa miljoonien tyttöjen tulevaisuutta ennennäkemättömällä tavalla.

Vaikka ilmastokriisin vaikutukset tyttöjen tarvitsemiin terveyspalveluihin kasvavat jatkuvasti, vain 0,5 prosenttia kansainvälisestä ilmastorahoituksesta kohdistuu terveyteen[7]. Tarvitsemme nyt merkityksellisiä kytköksiä Suomen kansainvälisen ilmasto- ja SRHR-politiikan välille. SRHR-politiikallaan Suomi voi olla suunnannäyttäjä tyttöjen oikeuksien puolustajana.

Ilmastokriisi rajoittaa miljoonien tyttöjen tulevaisuutta ennennäkemättömällä tavalla.

Plan Internationalin tutkimus osoittaa laajaan tutkimustietoon nojaten tyttöjen oikeuksien hälyttävän tilan planetaarisen monikriisin keskellä. Seuraavissa osioissa tarkastellaan, miten ilmastokriisi heikentää tyttöjen ja nuorten naisten seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia sekä miten päättäjien tulee vastata tyttöjen kohtaamiin haasteisiin.

KESKEISET TUTKIMUSTULOKSET

Pitkäkestoinen kuivuus heikentää tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia sään ääri-ilmiöistä eniten. Kuivuus aiheuttaa pitkän aikavälin taloudellisia haasteita kotitalouksille ja on näin suoraan yhteydessä sukupuolistuneen väkivallan ja lapsiavioliittojen lisääntymiseen.

Koulutus on ylivoimaisesti tärkein yksittäinen tyttöjä suojaava tekijä. Tutkimuksen mukaan koulusta putoavat tytöt joutuvat lapsiavioliittoon tai tulevat tahtomattaan raskaaksi kaksi kertaa muita tyttöjä todennäköisemmin.

Tyttöjen kantama taakka ei jakaudu tasaisesti. Eniten ilmastokriisin vaikutuksista kärsivät vähemmistötaustaiset tytöt, jotka kohtaavat yli kaksinkertaisia haasteita seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelujen saamisessa.

Vain 0,5 prosenttia kansainvälisestä ilmastorahoituksesta kohdistuu terveyteen.

CHANGE HER FORECAST -TUTKIMUKSEN KESKEISIÄ HAVAINTOJA:

33%

tytöistä kertoo suunnittelemattomien raskauksien lisääntyneen omassa yhteisössään ilmastoon liittyvän luonnonkatastrofin jälkeen.

36%

tytöistä kertoo nähneentä yhteisössään enemmän alle 18-vuotiaina avioituvia tai epävirallisiin liittoon päätyviä tyttöjä.

28 %

tytöistä kertoo havainneensa naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan lisääntyneen ilmastokatastrofien jälkeen.

76 %

kertoo, että yhä useammalla tytöllä ja nuorella naisella on vaikeuksia saada vähintään yhtä tarvitsemistaan terveyspalveluista. Kuivuudesta kärsivillä alueilla osuus nousee 84 prosenttiin.

49 %

– ja kuivuuden koettelemilla alueilla asuvista jopa 62 % – oli havainnut, että yhä useampi tyttö tai nuori nainen kärsi terveysongelmista raskauden aikana tai synnytykseen liittyvistä komplikaatioista.

Globaalisti jopa 11,5 miljoonalla työllä on vaikeuksia saada ehkäisyä ilmastoon liittyvistä syistä[9].

2. Ilmastokriisin keskeisimmät vaikutukset seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja oikeuksiin

Ilmastokriisi heikentää ja tuhoaa terveydenhuollon rakenteita, pakottaa yhteisöjä siirtymään ja lisää köyhyyttä. Palvelujen ja resurssien väheneminen merkitsee lisääntyviä jännitteitä ja väkivaltaa, kun yhteisöt hajoavat ja keskittyvät selviytymiseen. Kun terveydenhuoltojärjestelmät romahtavat ja kotitaloudet menettävät toimeentulonsa, tyttöjä suojaavat rakenteet pettävät. Kun palvelut ja turvaverkot romahtavat ja kotitaloudet ajautuvat yhä ahtaammalle, luonnonkatastrofeilla ja sään ääri-ilmiöillä on syviä ja pitkäkestoisia vaikutuksia tyttöjen elämään.

Monien seurausten taustalla on yksinkertainen mutta tuhoisa ilmiö: Sään ääri-ilmiöt keskeyttävät tyttöjen koulunkäynnin. Tämä lisää merkittävästi heidän riskiään joutua hyväksikäytön tai väkivallan kohteeksi. Tutkimuksen mukaan koulusta putoavat tytöt joutuvat lapsiavioliittoon tai tulevat tahtomattaan raskaaksi kaksi kertaa muita todennäköisemmin[8].

2.1. Perusrakenteet pettävät ensin: seksuaali- ja lisääntymisterveyden palveluiden romahdus

Ilmastokriisi heikentää ja tuhoaa tytöille ja nuorille naisille tärkeitä seksuaali- ja lisääntymisterveyden (SRH) palveluita. Tulvat, kuivuus ja muut äärimmäiset sääilmiöt ajavat palvelujärjestelmiä katkeamispisteeseen[10]. Luonnonkatastrofien sattuessa palveluita suljetaan tai ne supistuvat huomattavasti. Ehkäisyvälineet ja lääkintätarvikkeet loppuvat, ja kuljetusreitit muuttuvat kulkukelvottomiksi. Lisäksi terveydenhuollon ammattilaisten ja vapaaehtoisten työn päättyminen jättää monet tytöt ilman heidän ensisijaista tiedonlähdettään. Palvelujen romahdus yhdistettynä luonnonkatastrofien synnyttämään taloudelliseen ahdinkoon ja heikentyneeseen turvallisuuteen moninkertaistaa haitalliset vaikutukset tytöille ja nuorille naisille.

Muun muassa kuukautistuotteiden saatavuus vaikeutuu ilmastokatastrofien aikana. Kyse ei kuitenkaan ole vain kuukautistuotteista, sillä myös puhtaan veden saatavuus, yksityisyys ja pääsy turvallisiin tiloihin hankaloituvat tai muuttuvat jopa mahdottomaksi kriisialueilla. Luonnonkatastrofit ja sään ääri-ilmiöt lisäävät myös keskenmenoja ja muita raskausajan komplikaatioita. Planin tutkimuksessa toteutettuun kyselyyn[11] vastanneista 49 prosenttia oli havainnut raskauteen tai synnytykseen liittyvien terveysongelmien, kuten keskenmenojen ja synnytyskomplikaatioiden, lisääntyneen ilmastokatastrofien vuoksi. Yli 20 prosenttia vastanneista puhui omasta kokemuksestaan[12]. Kyselyyn vastanneet tytöt korostivat myös tiedon saamisen, kuten seksuaalikasvatuksen merkitystä. He nostivat sen tärkeäksi palveluksi, jonka saatavuus hankaloituu sään ääri-ilmiöiden ja luonnonkatastrofien seurauksena[13].

> **Tutkimuksen mukaan koulusta putoavat tytöt joutuvat lapsiavioliittoon tai tulevat tahtomattaan raskaaksi kaksi kertaa muita todennäköisemmin.**

Seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvä tiedon puute tai vaikeus saada tietoa on yhteydessä myös suunnittelemattomiin raskauksiin. Riskiä lisäävät myös vaikeudet päästä terveydenhuollon ammattilaisen vastaanotolle sekä nuorten naisten seksuaalisuuden stigma[14].

Luonnonkatastrofit ja sään ääri-ilmiöt kasvattavat tyttöjen riskiä tulla tahtomattaan raskaaksi ja joutua lapsiavioliittoon. Myös seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön uhka kasvaa. Seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelujen romahtaminen pahentaa tilannetta entisestään. Kun palveluja ei ole saatavilla, tyttöjen on vaikeampi huolehtia turvallisuudestaan ja yksityisyydestään sekä saada tarvitsemaansa tietoa.

2.2. Sukupuolistunut väkivalta lisääntyy

Ilmastokriisi lisää tyttöihin ja nuoriin naisiin kohdistuvaa sukupuolistunutta väkivaltaa[15,16]. Suurin syy väkivallan kasvulle on perheiden taloudellisen ahdingon syveneminen[17]. Ilmastoon liittyvät katastrofit horjuttavat yhteisöjen vakautta ja turvallisuutta, romahduttavat kotitalouksien toimeentulon ja pakottavat perheet jättämään kotinsa. Samalla koulut ja terveyspalvelut sulkeutuvat ja oikeusjärjestelmä ylikuormittuu. Näin katastrofit luovat olosuhteita, joissa väkivaltaa on helpompi harjoittaa ja vaikeampi paeta[18].

Taloudellinen ahdinko lisää sukupuolistunutta väkivaltaa, sillä se ajaa perheet turvautumaan haitallisiin selviytymiskeinoihin[19]. Kriiseissä tyttöjen seksuaalinen hyväksikäyttö rahaa, tavaraa ja ruokaa vastaan lisääntyy. Myös tyttöjen riski joutua lapsiavioliittoon kasvaa. **Planin tutkimuksen mukaan erityisesti kuivuus aiheuttaa kotitalouksille pitkäkestoisia taloudellisia vaikeuksia, mikä on yhteydessä sukupuolistuneen väkivallan lisääntymiseen**[20].

Resurssien niukkuus ja väkivalta liittyvät toisiinsa monilla tavoilla. Useat perulaiset tytöt ja nuoret naiset nostivat esiin niukkuudesta johtuvan stressin keskeisenä lähisuhdeväkivallan syynä[21]. Kriisitilanteissa stressiä aiheuttaa muun muassa elintarvikkeiden ja perustarpeiden niukkuus ja hintojen nousu, toimeentulon menetys ja kyvyttömyys huolehtia omasta perheestä.

Tyttöihin kohdistuva väkivalta lisääntyy myös silloin, kun tytöt joutuvat jättämään kotinsa ja elämään poikkeusoloissa. Esimerkiksi yöpyminen hätämajoituksissa altistaa tytöt ja nuoret naiset häirinnälle ja seksuaaliselle väkivallalle. Väkivallan lisääntymiseen vaikuttaa olennaisesti myös se, että ilmastokatastrofit romahduttavat yhteiskunnan tukipalveluita, jotka normaalisti ehkäisevät väkivaltaa, tukevat sen uhreja ja mahdollistavat oikeuden saamisen.

2.3. Lapsiavioliittojen riski kasvaa

Ilmastokatastrofit lisäävät myös tyttöjen riskiä joutua lapsiavioliittoon[22]. Yli kolmasosa tutkimukseen haastatelluista tytöistä kertoi lapsiavioliittojen lisääntyneen yhteisössään ilmastokatastrofien vuoksi. 11 prosenttia kyselyyn vastanneista kertoi itse menneensä naimisiin ennen 18 vuoden ikää[23]. Lapsiavioliittojen lisääntyminen on suoraan yhteydessä kotitalouksien kasvaviin taloudellisiin paineisiin. Keniassa, Zimbabwessa ja Bangladeshissa tytöt kuvailivat, kuinka ilmastokatastrofien aiheuttama elinkeinojen menetys saa monet perheet naittamaan alaikäisen tyttärensä viimeisenä keinona selviytyä epätoivoisessa tilanteessa[24]. Perustarvikkeiden niukkuus, toimeentulon menettäminen, koulujen sulkeminen sekä palveluiden romahtaminen kasvattavat kotitalouksien haavoittuvuutta ja taloudellista ahdinkoa. Vanhemmat tai perheet eivät kuitenkaan aina yksin päätä varhaisesta avioliitosta. Monet tytöt hakeutuvat myös itse suhteisiin tai avioliittoon vanhempien miesten kanssa saadakseen ruokaa, rahaa tai muita välttämättömiä hyödykkeitä selviytyäkseen kriisistä[25]. Vaikeassa tilanteessa avioliitto voi näyttäytyä ainoana mahdollisena ratkaisuna sekä perheelle että tytölle itselleen. Planin tutkimuksen mukaan pitkittynyt kuivuus vaikuttaa ilmastokatastrofeista ylivoimaisesti eniten lapsiavioliittojen lisääntymiseen, sillä se heikentää kotitalouksien toimeentuloa pitkäkestoisesti[26].

Planin tutkimus vahvistaa, että keskeytymätön koulutus on ylivoimaisesti tärkein yksittäinen tyttöjä suojaava tekijä[27]. Koulun keskeytyminen kasvattaa merkittävästi tyttöjen riskiä joutua lapsiavioliittoon. Koulu tarjoaa oppimisen lisäksi arjen rutiineja ja turvallisen ympäristön, aikuisten tukea ja valvontaa sekä mahdollisuuden saada tärkeää tietoa ja vertaistukea seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ja -oikeuksista. Koulun merkitys tyttöjä suojaavana tekijänä näkyy parhaiten, kun sen toiminta keskeytyy. Koulunkäynti vahvistaa tyttöjen mahdollisuuksia tehdä itsenäisiä päätöksiä omasta tulevaisuudestaan ja elämästään. Siksi on varmistettava, että tyttöjen oikeus koulutukseen toteutuu myös sään ääri-ilmiöiden ja luonnonkatastrofien keskellä.

Ilmastotoimet, joissa ei huomioida riskien sukupuolistuneisuutta, jättävät heikoimmassa asemassa olevat ilman tarvitsemaansa tukea.

Keskeytymätön koulunkäynti on ylivoimaisesti tärkein yksittäinen tyttöjä suojaava tekijä.

2.4. Tyttöjen kohtaamat riskit eroavat toisistaan

Vaikka samankaltaiset ilmastokatastrofit vaikuttavat tyttöjen elämään ympäri maailman, eriävät tyttöjen kohtaamat vaikeudet toisistaan merkittävästi. Tyttöjen ja nuorten naisten kantama taakka ei jakaudu tasaisesti. Planin tutkimus osoittaa, että ilmastokatastrofit iskevät kaikkein raskaimmin tyttöihin, joilla on jo valmiiksi heikoimmat mahdollisuudet saada seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluja ennen kriisiä. Suurimman taakan kantavat vähemmistötaustaiset tytöt, joiden on kaksi kertaa vaikeampi saada palveluja kuin muiden tyttöjen[28].

Tyttöjen kohtaamat vaikeudet vaihtelevat esimerkiksi iän, vähemmistöaseman, taloudellisen tilanteen, asuinpaikan sekä katastrofin luonteen mukaan. Tutkimus osoittaa, että maaseudulla ja syrjäisillä alueilla asuvat tytöt kohtaavat kaksi kertaa suurempia haasteita ainakin yhden seksuaali- ja lisääntymisterveyden palvelun saamisessa[29]. Lisäksi he raportoivat yli kaksi kertaa enemmän esteitä lapsiavioliittoja ehkäisevien palvelujen saamisessa muihin tyttöihin verrattuna[30]. Lapsiavioliittoja ehkäisevät esimerkiksi koulunkäyntiä ja perheitä taloudellisesti tukevat palvelut. Nämä erot ovat merkityksellisiä, sillä ne osoittavat, etteivät ilmastoon liittyvät seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien riskit näyttäydy samalla tavalla kaikille tytöille.

Tyttöjen kohtaamiin kriiseihin vastaaminen ja tulevaisuuden muuttaminen edellyttääkin vahvan intersektionaalista otetta[31]. Intersektionaalisen lähestymistavan kautta hahmotetaan, miten esimerkiksi luokka, etnisyys, toimintakyky, seksuaalisuus tai sukupuoli vaikuttavat tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien toteutumiseen. Se auttaa myös ymmärtämään, miksi tietynlainen tausta voi moninkertaistaa tytön kohtaamat riskit. Esimerkiksi vammaisuus lisää riskiä joutua luonnonkatastrofin tai sään ääri-ilmiön aikana seksuaalisen väkivallan tai hyväksikäytön kohteeksi[32]. Niin ikään vähemmistöasema ja syrjäinen asuinpaikka voivat moninkertaistaa tytön kohtaamat vaikeudet saada SRH-palveluita. Ilmastotoimien suunnittelussa täytyy tunnistaa tyttöjen toisistaan eroavat moninaiset identiteetit ja taustat. Ilmastotoimet, jotka eivät huomioi riskien sukupuolistuneisuutta ja kohtelevat tyttöjä ja nuoria naisia yhtenä ryhmänä, jättävät heikoimmassa asemassa olevat ilman tukea.

2.5. Ilmastokriisin vaikutusten yhteenveto

Tämä selvitys osoittaa laajan tutkimusnäytön perusteella, miten ilmastokriisi heikentää tyttöjen ja nuorten naisten seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia. Seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelut jäävät usein vähälle huomiolle ilmastotoimissa ja kriisitoimien suunnittelussa, vaikka ne ovat keskeisiä tyttöjen terveyden, turvallisuuden ja ihmisarvoisen elämän kannalta. Selvitys havainnollistaa, miten ilmastokatastrofit romahduttavat seksuaali- ja lisääntymisterveyspalveluita ja lisäävät siten tyttöjen kohtaamia haasteita. Planin tutkimuksen mukaan kolme merkittävintä tekijää, jotka vaikeuttavat tyttöjen elämää ilmastokatastrofien seurauksena, ovat terveydenhuoltojärjestelmien romahtaminen, kotitalouksien taloudellisten paineiden kasvu sekä yhteisöjen turvaverkostojen pettäminen[33].

Väkivallan lisääntyminen ja lapsiavioliittojen riskin kasvu ovat usein seurausta ketjureaktiosta, joka käynnistyy palvelujen romahduksesta. Kun esimerkiksi terveydenhuolto- ja koulutuspalvelut heikkenevät tai lakkaavat toimimasta, myös yhteisöjen turvaverkot murenevat. Tämä lisää väkivallan riskiä, ja vaikutukset kasautuvat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin tyttöihin. Väkivalta, suunnittelemattomat raskaudet ja lapsiavioliitot eivät ole toisistaan irrallisia ilmiöitä, vaan ne kietoutuvat toisiinsa: samat riskitekijät lisäävät niiden todennäköisyyttä ja vahvistavat toinen toisiaan.

Jotta voimme puuttua tyttöjen oikeuksien hälyttävään tilanteeseen, on välttämätöntä ymmärtää, miten monin tavoin ilmastokriisi rajoittaa miljoonien tyttöjen tulevaisuutta. Samalla on huomioitava, etteivät ilmastokriisin vaikutukset osu kaikkiin tyttöihin samalla tavalla. Siksi päätöksenteossa ja ilmastotoimissa tarvitaan intersektionaalista lähestymistapaa, joka huomioi tyttöjen erilaiset taustat, elämäntilanteet ja haavoittuvuudet. **Vaikuttavat ja ratkaisuun tähtäävät ilmastotoimet on suunniteltava yhdessä tyttöjen ja nuorten naisten kanssa, ja niiden on perustuttava heidän itse esiin nostamiinsa tarpeisiin.**

Tytöt ja nuoret naiset haluavat ennen kaikkea itse vaikuttaa muutokseen ja edistää omien oikeuksiensa toteutumista.

3. Ratkaisut: Tie ulos kriisistä

Tutkimusdata osoittaa selvästi, että tytöt ja nuoret naiset tietävät itse parhaiten, miten tärkeää SRHR on heidän elämälleen ja tulevaisuudelleen planetaarisen monikriisin keskellä. Siksi heidän tarpeidensa ja vaatimustensa kuunteleminen on ratkaisevan tärkeää toimivien ratkaisujen kehittämisessä.

3.1. Miten vastaamme tyttöjen kohtaamaan kriisin

Planin tutkimukseen osallistuneet tytöt ja nuoret naiset nostivat tärkeimmiksi ilmastokriisin vaikutuksilta suojaaviksi tarpeikseen koulutuksen jatkuvuuden, terveyspalvelujen saatavuuden ja taloudellisen voimaantumisen[34]. Tyttöjen koulunkäynnin ja terveyspalvelujen turvaaminen ovat keskeisiä keinoja vahvistaa heidän hyvinvointiaan ja oikeuksiensa toteutumista. Koulutus on merkittävin yksittäinen tyttöjä suojaava tekijä: se ehkäisee lapsiavioliittoja ja suunnittelemattomia raskauksia sekä vahvistaa tyttöjen mahdollisuuksia rakentaa omaa tulevaisuutta. Myös tyttöjen taloudellinen voimaantuminen ehkäisee sukupuolistunutta väkivaltaa ja vahvistaa tyttöjen mahdollisuuksia päättää omasta elämästään.

Kyselyyn osallistuneet tytöt vaativat toimia SRHR:n toteutumisen varmistamiseksi niin perheissä, paikallisyhteisöissä kuin yhteiskunnassa laajemmin. Tyttöjen mukaan valtion ja julkisten instituutioiden tarjoama turvan on usein lähes olematonta ilmastoriskien alueilla. Monissa tilanteissa viranomaiset eivät tarjonneet apua kriisin aikana tai sen jälkeen, eikä katastrofien koettelemille yhteisöille tarjottu suojautumispaikkoja tai muutakaan apua. Erään tytön sanoin: ”Kun apua saatiin, se tuli useimmiten yhteisön tai uskonnollisten toimijoiden kautta, ei valtiolta”[35].

Kun ilmastokriisin vaikutukset voimistuvat, pelkkä hätäapu ei riitä. Yhteisöjen resilienssin vahvistaminen ja kestävän muutoksen aikaansaaminen edellyttävät paikallisten turvaverkostojen ja palvelujen pitkäjänteistä vahvistamista ilmastoriskien alueilla[36].

Tässä on ratkaisevan tärkeää, että tytöt ja nuoret naiset osallistuvat ilmastotoimien suunnitteluun. Vaikka ilmastokriisin vaikuttaa suuresti heidän elämäänsä ja tulevaisuuteensa, tytöt ja nuoret naiset eivät pääse osallistumaan päätöksentekoon, joka määrää heidän tulevaisuutensa suunnan. **Tyttöjä ja nuoria naisia ei voida enää nähdä pelkästään ilmastotoimien sivujuonteena.** Heidät on nähtävä aktiivisina toimijoina. Kun tytöt ja nuoret naiset osallistuvat itseään koskevaan päätöksentekoon, ratkaisut vastaavat paremmin heidän tarpeisiinsa ja vahvistavat heidän omaa toimijuuttaan. Tytöt ja nuoret naiset haluavat ennen kaikkea olla itse mukana vaikuttamassa muutokseen ja edistämässä omien oikeuksiensa toteutumista.

3.2. Suositukset Suomen kansainväliseen ilmastopolitiikkaan

Jotta voimme puuttua tyttöjen kohtaamiin haasteisiin, tasa-arvon ja ilmaston kriisejä tulee ratkaista samanaikaisesti. Lisäksi päättäjien on ymmärrettävä, miten ratkaiseva merkitys SRHR:n toteutumisella on tyttöjen terveydelle, mahdollisuuksille ja tulevaisuudelle globaalisti.

Ongelma ei ole tiedon puute, vaan tietoon nojaavien kiireellisten toimien puute. Suomen on huomioitava tyttöjen tarpeet ilmastotoimissaan ja toimittava ilmastoulkopolitiikassaan tyttöjen ja nuorten naisten oikeuksien puolesta.

PRIMA
PLAN

Politiikkasuositukset

Ilmastokriisin pysäyttäminen ja kansainvälinen diplomatia

- Ilmastonmuutos pysäytetään nopeilla päästövähennyksillä. Kumppanimaita ja Euroopan Unionia kannustetaan vaikuttaviin ilmastotoimiin.
- Suomi toteuttaa ilmastolakiin kirjatun tavoitteen olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä.
- Puututaan syrjiviin käytäntöihin ja vallan epäoikeudenmukaiseen jakautumiseen, jotta ilmastonmuutoksen vaikutuksia kaikkien haavoittuvimmassa asemassa oleville ihmisille voidaan lievittää.
- Hillintä- ja sopeutumistoimiin sisällytetään sukupuolinäkökulma, ihmisoikeuksien toteutumisen edistäminen ja vähemmistöjen huomioiminen.
- Päivitetään ilmastoulkopolitiikan ohjelma sekä julkisen kansainvälisen ilmastorahoituksen toimeenpanosuunnitelma. Ohjelmiin lisätään mitattavissa olevia tavoitteita sukupuolten tasa-arvon edistämiselle.
- Edistetään tyttöjen ja nuorten naisten, erityisesti marginalisoituihin ryhmiin kuuluvien tyttöjen, mahdollisuuksia osallistua ilmastopolitiikan suunnitteluun, päätöksentekoon ja toimeenpanoon paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Edistetään COP30:ssa hyväksytyn Belém Gender Action Plan -suunnitelman toteutumista.

Koulutus

- Koulut pidetään ilmastokatastrofien aikana avoimina ja maksuttomina kaikille lapsille, tarvittaessa verkko-opetuksella.
- Huolehditaan, että ilmastokatastrofien vuoksi koulunkäynnin keskeyttäneet tytöt palaavat kouluun. Laaditaan ennakkosuunnitelmia, joilla varmistetaan, että vammaiset, syrjäisillä alueilla asuvat sekä raskaana olevat teini-ikäiset tytöt ja juuri synnyttäneet äidit voivat jatkaa oppimistaan.

Kansainvälinen ilmastorahoitus

- Kohdennetaan aiempaa enemmän ilmastorahoitusta sukupuolinäkökulmat huomioiviinja kestäviin terveydenhuoltojärjestelmiin.
- Osallistutaan ilmastokriisistä pahiten kärsivien maiden vahinkojen ja tuhojen korvaamiseen sekä jälleenrakennukseen, sukupuolinäkökulmaa unohtamatta.
- Laaditaan aikataulutettu suunnitelma, jolla Suomen kansainvälistä ilmastorahoitusta kasvatetaan COP29:ssä sovittujen ilmastorahoitussitoumusten mukaisesti vuoteen 2035 mennessä. Kansainvälinen ilmastorahoitus määritellään ilmastolakiin, mikä mahdollistaa rahoituksen ohjauksen ja seurannan.
- Ohjataan rahoitusta seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien avustussuunnitelmiin. Varmistetaan, että sopeutumisrahoitus kohdentuu myös teini-ikäisten tyttöjen terveyteen, sisältäen seksuaali- ja lisääntymisterveyspalvelut, ehkäisypalvelut sekä raskaus- ja synnytyshoidot.
- Löydetään tapoja ohjata ilmastorahoitusta paikallisille ja naisten johtamille järjestöille joustavilla monivuotisilla ehdoilla.

SRHR osana sopeutumista ja resilienssin vahvistamista

- Koulutetaan terveydenhuollon eturintamassa työskenteleviä ammattilaisia selviytymään ilmastoon liittyvistä terveysuhkista ja häiriöistä.
- Varmistetaan, että ehkäisyvälineet, turvallinen raskauden keskeytys, kuukautisterveyteen liittyvät tuotteet ja palvelut, seksuaalikasvatus, sukupuolistuneen väkivallan uhrien tarvitsemat palvelut ja äitysterveyspalvelut ovat keskeytyksettä tarjolla ilmastoon liittyvien häiriöiden aikana ja niiden jälkeen.
- Koulutetaan ja varustetaan terveydenhuollon työntekijöitä hallitsemaan ilmastoon liittyviä terveysriskejä, joille lapset, mukaan lukien siirtolaislapset ja raskaana olevat naiset, altistuvat.
- Huomioidaan äärimmäisen kuumuuden vaikutukset naisten ja tyttöjen seksuaali- ja lisääntymisterveyteen ja varmistetaan, että naisten ja tyttöjen kokemat erityiset terveyshaasteet huomioidaan äärimmäiseltä kuumuudelta suojautumisessa.

Kehitysyhteistyö

- Ennaltaehkäistään lapsiavioliittojen, suunnittelemattomien raskauksien ja hyväksikäytön taustalla olevat taloudelliset syyt.
- Vahvistetaan kotitalouksien ja yhteisöjen resilienssiä kehitysyhteistyöllä.
- Suunnitellaan sosiaaliturvatoimia ja rahallista tukea, ennen kuin perheet joutuvat turvautumaan haitallisiin selviytymiskeinoihin.
- Parannetaan naisten ja tyttöjen sopeutumiskykyä sosiaalisilla uudistuksilla ja täyttämällä kotitalouksien perustarpeita, mikä vähentää turvatumista naisia ja tyttöjä suhteettomasti vahingoittaviin selviytymismekanismeihin katastrofien aikana.

Humanitaarinen apu ja kriisivaste

- Sisällytetään ehkäisyvälineet, kuukautistuotteet ja hyväksikäytöltä suojaavat palvelut osaksi katastrofiapua.
- Varmistetaan, että hätämajoituspaikoissa ja muissa avustuskohteissa on turvallisia tiloja tytöille ja naisille.
- Tarjotaan sukupuoleen perustuvan väkivallan ja avioliittopaineiden kohteeksi joutuville tytöille ja naisille käytännön tukea ja psykologista tukea.
- Tuetaan taloudellisissa vaikeuksissa olevia perheitä jakamalla ruokaa, turvaamalla toimeentuloa, luomalla työpaikkoja ja huolehtimalla tärkeän infrastruktuurin ylläpitämisestä.
- Huomioidaan ilmastokriisin ja sukupuoleen perustuvan väkivallan väliset yhteydet. Varmistetaan, että ilmastorahoituksella tuetaan myös väkivallan ennaltaehkäisyä, uhrien tukipalveluita ja tyttöjen suojelua.

Ilmasto- ja ympäristökysymykset otetaan Suomen SRHR-ulkopolitiikan keskiöön

- Vahvistetaan SRHR-osaamista ympäristö- ja maa- ja metsätalousministeriöissä. Osoitetaan ympäristöministeriössä resurssit kokopäiväiselle gender focal point -viralle.
- Paikannetaan ympäristö- ja maa- ja metsätalousministeriöiden tekemästä työstä SRHR-ulkopolitiikan kannalta keskeisiä yhteistyön paikkoja.
- Lisätään Suomen kestävyyspaneeliin sukupuolten moninaisuuteen ja vammaisasioihin perehtyneet SRHR-asiantuntijat.
- Kehitetään koulutusmateriaaleja politiikan toimijoille ilmasto- ja ympäristöpolitiikan ja SRHR:n yhteyksistä.
- Mahdollistetaan systemaattisesti vammaisten tyttöjen ja naisten sekä muiden vähemmistöjen osallistuminen SRHR:ia ja ilmasto- ja ympäristötyötä koskevaan ohjelmatyöhön, varautumis- ja sopeutumistoimien suunnitteluun.

Lähdeluettelo

Committee on the Elimination of Discrimination against Women, & Committee on the Rights of the Child. (2019). Joint general recommendation No. 31 of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women/general comment No. 18 of the Committee on the Rights of the Child on harmful practices (CEDAW/C/GC/31/Rev.1-CRC/C/GC/18/Rev.1). United Nations. https://docs.un.org/en/CEDAW/C/GC/31/REV.1

Desai, B. H., & Mandal, Moumita. (2021). Role of climate change in exacerbating sexual and gender-based violence against women: new challenge for international law. Environmental Policy and Law, 51(3), s. 137–157. https://doi.org/10.3233/EPL-210055

Dijkerman, S. ym. (2025). No climate justice without sexual and reproductive health, rights and justice (SRHRJ): past, present, and future challenges faced by the Sexual and Reproductive Health and Rights and Climate Justice Coalition. Frontiers in Reproductive Health, 7, 1569484. s. 01-07. https://doi.org/10.3389/frph.2025.1569484

Nguyen-Trung, K. et al. (2026). 'Vulnerabilities of people with different types of disabilities in disasters: a rapid evidence review and qualitative research', Disasters, 49(3), e12686, s. 1–19. https://doi.org/10.1111/disa.12686

Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026. Change her forecast: How the climate crisis fuels sexual violence, child marriage and unintended pregnancy, and limits girls' futures, s. 2–77. https://plan-international.org/publications/change-her-forecast/

Plan International Suomi. (2026, 14. lokakuuta). Sukupuolittunut väkivalta – mitä se tarkoittaa käytännössä. https://plan.fi/artikkelit/sukupuolittunut-vakivalta-mita-se-tarkoittaa-kaytannossa

Starrs, A. M. et al. (2018). Accelerate progress – sexual and reproductive health and rights for all: report of the Guttmacher-Lancet Commission. The Lancet, 391(10140), 2642–2692.

Sunilkumar, A. (2024). The impact of climate change on sexual and reproductive health: why is it important and what can we do? USEP 2024 Winner. CoSRH, s. 1–8. https://www.cosrh.org/Common/Uploaded%20files/documents/USEP%202024%20-%20Winner.pdf

United Nations Environment Programme. (2023, November 20). New UNEP report lays out emission cuts needed for return to 1.5°C. https://www.unep.org/en/news-and-stories/press-release/new-unep-report-lays-out-emission-cuts-needed-return-15degc

UN Women. (ei pvm.). Women's freedom from violence. UNW WRD Knowledge Hub. https://wrd.unwomen.org/practice/topics/freedom-violence

van Daalen ym. (2022). Extreme events and gender-based violence: a mixed-methods systematic review. The Lancet Planetary Health, 6(6), e504–e523. https://doi.org/10.1016/S2542-5196(22)00088-2

World Health Organization. (2023, 2. joulukuuta). 41 funders, partners endorse new guiding principles for financing climate and health solutions to protect health. https://www.who.int/news/item/02-12-2023-41-funders--partners-endorse-new-guiding-principles-for-financing-climate-and-health-solutions-to-protect-health

Loppuviitteet

[1] United Nations Environment Programme. (2023, marraskuu). New UNEP report lays out emission cuts needed for return to 1,5°C.
2 Sunilkumar, A. (2024). The impact of climate change on sexual and reproductive health: why is it important and what can we do? USEP 2024 Winner. CoSRH.
[3] SRHR on lyhenne sanoista sexual and reproductive health and rights.
[4] A.M. Starrs et al., 'Accelerate progress – sexual and reproductive health and rights for all: report of the Guttmacher-Lancet Commission', The Lancet, 391/10140 (2018), 2642-2692.
[5] Julkaisusarjan ensimmäinen osa tarkasteli SRHR:n kokonaisvaltaista merkitystä Suomen ulkopolitiikassa.
[6] Plan Internationalin State of the world's girls (2026) on Bangladeshissa, Keniassa, Perussa, Senegalissa ja Zimbabwessa toteutettu laaja monimenetelmällinen tutkimus. Tutkimus toteutettiin kyselyllä, johon osallistui 5 000 15–24-vuotiasta tyttöä ja nuorta naista. Lisäksi käytiin kasvokkain toteutettuja haastatteluja ja ryhmäkeskusteluja, joihin osallistui 139 tyttöä ja nuorta naista ilmastokriiseille alttiista yhteisöistä samoista viidestä maasta. Tätä aineistoa täydennettiin sekundaaridatalla, joka yhdistää kolmen vuosikymmenen (1990–2019) aikana kerättyjä väestö- ja terveystutkimusten aineistoja ilmastoriskejä koskevaan dataan 52:ssa matalan ja keskitulotason maassa.
[7] World Health Organization. (2023).
[8] Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026. s. 7, 21.
[9] Sunilkumar, A. (2024). The impact of climate change on sexual and reproductive health: why is it important and what can we do? USEP 2024 Winner. CoSRH.
[10] Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026. s. 38.
[11] Kyselyyn vastasi 5 000 15–24-vuotiasta tyttöä ja nuorta naista Bangladeshista, Keniasta, Perusta, Senegalista ja Zimbabwesta. Lähes puolet kyselyyn vastanneista kertoivat kokeneensa henkilökohtaisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyden ongelmia suoraan ilmastokatastrofeista johtuen.
[12] Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026. s. 34, 57.
[13] ibid, s. 32.
[14] Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026. s. 53-56.
[15] Sukupuolistunut väkivalta tarkoittaa kaikkia tekoja, jotka aiheuttavat fyysistä, seksuaalista tai henkistä haittaa ja jotka kohdistuvat henkilöön hänen sukupuolensa tai sukupuoli-identiteettinsä perusteella. Fyysisen väkivalta on näkyvin muoto, mutta vain osa kokonaisuutta. Sen lisäksi väkivalta voi olla pakottamista, kontrollia, uhkailua tai rakenteellista syrjintää, joka estää ihmistä elämästä täysipainoista elämää. Plan International Suomi, 2026; UN Women, ei pvm.
[16] Desai, B. H., & Mandal, Moumita. (2021). Role of climate change in exacerbating sexual and gender-based violence against women: new challenge for international law. Environmental Policy and Law, 51(3), s.138-140.
[17] van Daalen ym. (2022). Extreme events and gender-based violence: a mixed-methods systematic review. The Lancet. Planetary Health, 6(6), e504–e523.
[18] Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026, s. 44.
[19] van Daalen ym. (2022). Extreme events and gender-based violence: a mixed-methods systematic review. The Lancet. Planetary Health, 6(6), s. e517.
[20] Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026, s. 41.
[21] ibid, s. 42.
[22] Lapsiavioliitolla tarkoitetaan kaikkia avioliittoja ja muita liittoja, joissa toinen tai molemmat puolisot ovat alle 18-vuotiaita. Lapsiavioliittoa pidetään pakkoavioliiton muotona, koska toinen tai
molemmat osapuolet eivät ole voineet antaa siihen täyttä, vapaaehtoista ja tietoista suostumustaan. (Committee on the Elimination of Discrimination against Women [CEDAW] & Committee on the Rights of the Child [CRC]. (2019), s. 7.
[23] Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026, s. 46.
[24] ibid, s. 47.
[25] ibid, s. 48.
[26] ibid, s. 41.
[27] ibid s. 21.
[28] Tutkimustulosten mukaan vähemmistötaustaiset tytöt kertoivat lähes kolme kertaa todennäköisemmin suunnittelemattomasta raskaudesta, minkä lisäksi he kertoivat kaksi kertaa todennäköisemmin kokevansa paineita mennä naimisiin tai tulla raskaaksi. Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026, s. 15, 33, 35.
[29] Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026, s. 33.
[30] ibid.
[31] Intersektionaalisuus on analyyttinen viitekehys, jonka juuret ovat mustassa amerikkalaisessa feminismissä. Sen mukaan ihmisten moninaiset identiteettipositiot risteävät keskenään ja vaikuttavat näin yksilöiden yhteiskunnalliseen asemaan. Intersektionaalisuus valottaa etenkin näkymättömien valtarakenteiden ja rakenteellisen syrjinnän mekanismeja yhteiskunnassa.
[32] K. Nguyen-Trung et al. (2026). 'Vulnerabilities of people with different types of disabilities in disasters: a rapid evidence review and qualitative research', Disasters, 49/3, s. e12686.
[33] Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026, s. 37.
[34] Plan International. (2026). State of the World's Girls 2026, s. 61.
[35] ibid, s. 63.
[36] Dijkerman, S. ym. (2025). No climate justice without sexual and reproductive health, rights and justice (SRHRJ): past, present, and future challenges faced by the Sexual and Reproductive Health and Rights and Climate Justice Coalition. Frontiers in Reproductive Health, 7, 1569484. s. 04-05.

Plan International on kansainvälinen lastenoikeus- ja humanitaarinen järjestö, joka parantaa heikoimmassa asemassa olevien lasten, erityisesti tyttöjen, elämää. Plan tavoittelee oikeudenmukaista maailmaa, jossa kaikkien lasten oikeudet toteutuvat. Edistämme muutosta sekä arjen käytännöissä että politiikassa paikallisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla hyödyntämällä verkostojamme, kokemustamme ja tietämystämme. Poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton Plan perustettiin vuonna 1937, ja Suomessa toiminta alkoi vuonna 1998. Kansainvälinen Plan työskentelee yli 80 maassa.

Plan International Suomi

Sähköposti: info@plan.fi

plan.fi

facebook.com/plansuomi
instagram.com/plansuomi
linkedIn Plan International Suomi -nimellä
tiktok.com/@plansuomi
youtube.com/user/PlanSuomi